

M. Saim UYSAL

Bütçe dengesi ve vergi sistemimiz

25.1.2019

Bütçe dengesi

2018 Bütçe sonuçları belli oldu. Harcamalar 830.4 milyar TL, gelirler 749.6 milyar TL, bütçe açığı ise 72.6 milyar TL olarak gerçekleşti. Bilindiği gibi 2018'in son aylarında KDV, ÖTV uygulamalarında yapılan indirimler nedeniyle dahilde alınan KDV'nin tahsilat oranı %43.4'e düştü. 2018/4. Çeyreğinde başlayan ekonomik daralma, KDV ve ÖTV tahsilatlarını ciddi anlamda düşürdü. İhracattaki artış oranının iki misli oranında gerçekleşen ithalattaki düşüş bu vergi hasılatlarını negatif etkiledi. İç talebin de bu düşüş eğiliminde olması vergi hasılatının olumsuz etkilenmesine katkı verdi. Bu gelişmelere rağmen bütçenin 72.6 milyar TL'den daha fazla açık vermemesinin nedeni ise bedelli askerlik, imar affı ve vergi afları gibi arazi gelirlerdeki olağandışı artıştan kaynaklandı. (Vergi dışı gelirlerin toplam bütçe gelirine oranı toplam 107.7 oldu)

Hükümet yetkilileri ekonomide daralma değil, dengelenme olduğunu ifade ediyorlar. Şunu belirtmekte yarar var; Eğer bir ekonomide borçlar milli gelirin %58'leri civarına gelmişse, özel sektör bilançoları yurtdışı döviz borcu nedeniyle kırılmalıya uğramışsa, sıcak para girişleri olağanüstü azalmış, aksine, çıkışları artmışsa, tüketici güveni dahil her türlü güven endeksleri düşüyor, perakende satış hacimleri ile yurtiçi sanayi üretiminde ciddi düşüşler oluyorsa, sipariş endeksleri düşme eğilimine girmiş, işsizlik artış oranı yükselmeye devam ediyor ve son olarak ülke risk temerrüt primimiz beş yıllık ortalamasının yaklaşık 100 puan üzerine çıkmışsa dengelenmeden değil daralma veya resesyondan bahsedebiliriz. Nitekim IMF "Gelişen Avrupa" alt grubunda büyüme tahminini tam 1.3 puan düşürdü. Bu gruptaki tüm ülkelerin 2019 büyüme tahminleri yer alırken sadece "Türkiye"nin büyüme tahminine yer verilmedi. Anılan IMF raporunda bu grubun büyüme tahmininin aşağı çekilme nedeni olarak ta "Türkiye'ye dair büyük daralma beklentisinden kaynaklandığı" ifade edilmiştir.

2019 yılının bu nitelikte geçmesi halinde KDV ve ÖTV başta olmak üzere Gelir ve Kurumlar Vergileri de dahil olmak üzere toplam vergi tahsilatı düşecek. Olağandışı gelirlerin (imar affı, bedelli askerlik gibi) de 2018 yılı

gibi gerçekleşmeyeceği düşünülecek olursa bütçenin gelir kaleminin beklentiler çerçevesinde olamayacağı ortaya çıkmaktadır. 2019 Mart seçimleri nedeniyle ilave harcamaların da ilk çeyrekte artacağı tahmin edilecek olursa 2019 bütçesinin gider kaleminin de daha fazla olacağını söylemek kehanet sayılmaz.

Vergi sistemimiz

Türk Vergi Sisteminin iki ana kaynağı mevcuttur. Dolaylı ve dolaysız vergiler. Dolaysız vergiler gelir, kazanç veya servet üzerinden alınır. (Ör. Gelir ve Kurumlar vergisi gibi) Dolaylı vergiler ise KDV ve ÖTV gibi mal ve hizmetlerden yararlanan herkesin bu mal ve hizmetleri tüketirken eşit oranda ödediği vergilerdir. Dolaysız vergiler herkesin gelirine göre kademelendirilerek ödendiği için daha adildir. Dolaylı vergiler ise herkes tarafından eşit oranda ödendiğinden adaletli değildir.

Dolaylı ve dolaysız vergi toplamın (sosyal sigorta primleri genellikle bu hesaplama da hariç tutulur) milli gelire oranı vergi yükü kavramıyla ifade edilir. OECD ülkeleri arasında yapılan vergi yükü karşılaştırılmasında ülkemiz %29.2 oranıyla OECD ortalaması olan %34.2'nin altında kalmaktadır. Danimarka %47.6 ile en yüksek vergi yükü oranına sahiptir. Adaletsiz vergi türlerini oluşturan dolaylı Vergilerin vergi toplamının içindeki yüzdesi ülkemizde, OECD ortalaması olan %45'in hayli üzerinde %65 oranındadır. Vergi sistemimiz adaletsiz bir yapıya sahiptir. Önümüzdeki yerel seçimdeki seçmen sayısı 57 milyonu aşmış durumdadır. Halbuki vergi mükellef sayımız vergi idaresinin yaptığı tüm dijital ilerlemeye karşın 2017 sonu itibariyle 10 milyonu ancak aşmış durumdadır. Seçmen sayısını dikkate aldığımızda vergi tabanımız oldukça dardır. Bu tabanının genişlemesi hem vergi oranlarının düşmesini sağlayacak, hem de vergi sisteminin kronik bir sorunu olan kayıt dışılığını da azaltacaktır. Ülkemizdeki ekonomik model serbest piyasa sistemini esas alan kapitalist bir modeldir. Bu modelin temel koşulu harcamaların ana finansman kaynağının "vergi"ye dayanmasıdır. Vergi sistemini sağlıklı işleyen bir yapıya oturtamazsanız, harcamalarınızın finansmanına yetmeyen kısmını "borçlanma" yoluyla sağlamak yoluna gidersiniz. Nitekim, ülkemizde siyasi iktidarlar sürekli bu yolu seçmiş ve borcumuzun milli gelire oranı %58'ler civarına dayanmıştır. Özetle yapısal reformların başında gelen vergi reformunu gerçekleştirmek zorundayız.